

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ร้านอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ*
THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY FOOD LEARNING CENTER
NONG KUT THING IN BUENG KAN PROVINCE

บุษกร สุขแสน

Busakorn Suksan

มหาลัทธิราชภัฏอุดรธานี

Udonthani Rajabhat university, Thailand

E-mail: bussakorn.su@udru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ 2) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ร้านอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกจากทั้ง 3 ตำบล จำนวน 120 คน ผู้นำชุมชนจากทั้ง 3 ตำบล จำนวน 15 คน และหน่วยงาน 3 ตำบลจำนวน 15 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 คน โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปภาพรวม ระยะที่ 2 พัฒนาศูนย์เรียนรู้ร้านอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนจากสมาชิก ผู้นำชุมชน จำนวน 50 คน จาก 3 ตำบล ประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้ร้านอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ รวม 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ประกอบด้วย อาหารประเภทสัตว์น้ำ ประเภทพืช ทั้งพืชน้ำ พืชบก และชนิดรายการอาหาร 30 รายการ

2. การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ร้านอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ได้สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพ โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่ QR Code มีโครงสร้างของศูนย์ เรียนรู้ร้านอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬและประเมินผลความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51

คำสำคัญ: การพัฒนาศูนย์เรียนรู้, อาหารชุมชน, จังหวัดบึงกาฬ

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

Abstract

The purpose of this research was to 1) Study food and wisdom of Nong Kut Thing community in Bueng Kan Province 2) the Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province. Conducted 2 phases of research. Phase 1: Study food and wisdom of Nong Kut Thing community in Bueng Kan Province, including community Member 120 peoples, community leaders 15 peoples and related agencies 15 peoples in 3 sub-districts total 150 peoples, Instruments were workshop issues. Analyze data and summarize the overview. Phase 2: The Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province, target groups were member people, community leaders, 50 people in 3 sub-districts And assessment the suitability of the Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province. Includes experts, community leaders, relevant agencies, academics, including 10 peoples. Data were analyzed and summarize the overview.

The research found that:

1. Food and wisdom of Nong Kut Thing community in Bueng Kan Province, Consisting of aquatic food, aquatic plants, terrestrial plants and 30 food types.

2. The Development of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province. Have the media used in learning were maps, pictures, posters, booklets. Big book and QR Code and structure of community food learning center Nong Kut Thing in Bueng Kan Province and assess the suitability With an average of more than 3.51

Keywords: Learning Center Development, Community Food, Bueng Kan Province

บทนำ

สภาพอาหารชุมชนหนองกุดทิงในอดีตคือป่าธรรมชาติและที่ดินทำกิน เป็นแหล่งอาหารหลักที่ชุมชนสามารถหาวัตถุดิบมาประกอบอาหารซึ่งในพื้นที่ป่าเป็นป่าโคกหรือป่าเต็งรัง ป่าธรรมชาติมีอยู่ทุกหนทุกแห่งหนาแน่นมากบริเวณเขาหิน และมีแหล่งน้ำธรรมชาติ และปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตทั้งด้านโครงสร้างประชากร การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน โดยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและการบริโภคอย่างชัดเจน มีการติดต่อสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโลกภายนอกอย่าง

กว้างขวางต่อเนื่องและยาวนาน และมีความพยายามในการพัฒนาประเทศตามกระแสสังคมโลกที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมและการค้าเสรี เมื่อก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ หากพูดถึงอาหาร จำเป็นต้องพูดถึงเรื่องการค้า ราคาและการเข้าถึงอาหารด้วย เพราะ อาหารถูกทำให้เป็นสินค้า สิทธิด้านอาหารซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ได้ถูกบั่นทอนลง ภายใต้การเปิดเสรีทางการค้า ทำให้คนยากจน รวมถึงผู้ผลิต เข้าไม่ถึงอาหาร จนกลายเป็นวิกฤติอาหารที่กำลังลุกลามไปทั่วโลกในขณะนี้ สำหรับระบบอาหารของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อประเทศเดินหน้าเข้าสู่การปฏิวัติเขียว ประมาณ พ.ศ. 2504 โดยการผลักดันของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ที่มีนโยบายและคนของรัฐเป็นเครื่องมือ ทำให้กระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมที่อิงกับการพึ่งตนเองและธรรมชาติ ต้องละเลยระบบเกษตรหรือวิถีการผลิตอาหารของตนเอง ผลิตอาหารโดยคำนึงถึงแต่ปริมาณ และการค้า นั้นเท่ากับว่าเรานำระบบอาหารของประเทศเข้าสู่การขาดอำนาจในการผลิตและการกระจายอาหาร แต่กลับให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการค้าซึ่งเท่ากับเป็นการนำอาหารมาผูกติดไว้กับค่าของเงิน ละทิ้งวิถีการผลิตดั้งเดิมของชุมชนมุ่งเข้าสู่กลการค้า พึ่งพากลุ่มทุน เทคโนโลยี สารเคมี พืชเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ชนิด นโยบายรัฐและพันธะสัญญาจากบริษัท ความเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ และเป็นขบวนการ ส่งผลกระทบต่อระบบอาหารของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงคือการรวมพลังกันฟื้นฟูความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนของตนเอง โดยปลูกผักสวนครัวบริโภคในครัวเรือน เพื่อแก้ปัญหาและฟื้นฟูฐานอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของหมู่บ้าน ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างเสริมฟื้นฟู และอนุรักษ์แหล่งอาหารที่เป็นธรรมชาติของชุมชน ชาวบ้านจะต้องสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน ชาวบ้านจะต้องสร้างระบบการพึ่งตนเองและการพึ่งพากันเองในชุมชน โดยการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ผ่านระบบเกษตรกรรม ชาวบ้านจะต้องผลิตอาหารกินเองให้ได้จะต้องมีแหล่งอาหารธรรมชาติ ที่ให้ทุกคนเข้าถึงอาหารทั้งจาก ป่า นา และแหล่งน้ำตามฤดูกาล และมีระบบการแลกเปลี่ยนพึ่งพากันผ่านเครือข่ายและเพื่อนบ้าน และสร้างระบบการเกื้อหนุนและพึ่งพาช่วยเหลือกัน และการประเมินผลศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงจังหวัดบึงกาฬ เป็นอีกวิธีการที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน หากชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสมาชิกในชุมชนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ พร้อมทั้งจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองและชุมชน ให้สามารถปรับตัวได้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ คน ความรู้ ทรัพยากร เป็นตัวกำหนดรูปแบบ กระบวนการ ตลอดจนเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชน ลักษณะการเรียนรู้ในชุมชน เช่น เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากภูมิ

ปัญหาท้องถิ่น การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง และการเรียนรู้จากการถ่ายทอด การเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ การเรียนรู้ที่เกิดจากสภาพการณ์ของสังคม (ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2548)

หนองกุดทิง เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่มีความกว้างโดยเฉลี่ย 22,000 ไร่ ลึก 5 - 10 เมตรมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นที่ทำมาหากินของประชาชนในบริเวณนั้นกว่า 2,000 ครัวเรือน เหลือกินก็จะขายในตลาดท้องถิ่น ชุมชนซึ่งอาศัยอยู่รอบพื้นที่แห่งนี้ใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหาของชุมชนเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร และเพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้เป็นการถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านของชุมชน ดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ของชุมชนเองและประโยชน์ต่อชุมชนอื่น จากความเป็นมาและสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญา และเพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้แหล่งอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ โครงการวิจัยดังกล่าวจะนำไปสู่การมีศูนย์เรียนรู้ที่เป็นกลไกจัดการตนเองในชุมชนเพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้นแบบการเรียนรู้และดำเนินงานให้กับชุมชนที่บูรณาการการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน โดยอาศัยฐานความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนและเกิดการพึ่งตนเองและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แหล่งอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกจากทั้ง 3 ตำบลจำนวน 120 คน ผู้นำชุมชนจากทั้ง 3 ตำบล จำนวน 15 คน และหน่วยงาน 3 ตำบลจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ตำบลโนนสมบูรณ์ ตำบลบึงกาฬและเทศบาลตำบลโคกก่อง ตำบลละ 50 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึก และประเด็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการประชุม ได้แก่ สภาพอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ

การสร้างเครื่องมือและคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเพื่อกำหนดโครงสร้างเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้น พิจารณากำหนดประเด็นการประชุมขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) เขียนประเด็นการประชุมตามโครงสร้าง 3) สร้างเครื่องมือ ตามกรอบโครงสร้างด้านเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ประสานสำนักงานศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน และองค์การบริหารส่วนตำบลโนนสมบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาฬและเทศบาลตำบลโคกก่อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ประสานกลุ่มเป้าหมาย จำนวนทั้งสิ้นแห่งละ 50 คน รวมจำนวน 150 คน
2. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการศึกษาสภาพอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และ ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ จัดประชุม 3 ครั้ง ตำบลละ 1 ครั้ง
3. ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล จากนั้นนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการแยกแยะ จัดหมวดหมู่ และสรุปข้อมูลเป็นภาพรวม

ระยะที่ 2 การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาจัดทำเป็นสารสนเทศถ่ายทอดให้กับผู้ที่มีความสนใจทำการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชน และทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ รายละเอียดดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงเชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีความรู้ และผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดทำศูนย์เรียนรู้ โดยทำการประเมินความเหมาะสม ประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน นักวิชาการในพื้นที่จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ 3 คน ครู กศน. จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหมด 10 คน ทำการประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬด้วยตนเอง

2. เมื่อเก็บรวบรวมแบบประเมินครบถ้วน ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบประเมิน

3. นำแบบประเมินที่มีความสมบูรณ์ มาบันทึกลงในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดลำดับค่าเฉลี่ยออกเป็นช่วงดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด: 2553)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การยอมรับความเหมาะสม ของศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ที่มีค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป จึงถือว่ามีเหมาะสม

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ 3 ตำบลที่มีพื้นที่ติดหนอง กุดทิง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นตัวแทนตำบลละ 50 คน รวม 150 คนที่สมัครใจเข้าร่วม โครงการวิจัย ซึ่งผลการศึกษาสภาพอาหารธรรมชาติและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหาร ธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬรายละเอียดดังนี้

1. สภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ พบว่ามี 1) สัตว์น้ำ 46 ชนิด ประกอบด้วย ปลา กุ้ง หอย เต่า ปู กบ และสัตว์ชนิด อื่นๆ ซึ่งมี ปลาเฉพาะถิ่นคือปลาบู่แคระ 2) พืชที่ใช้เป็นอาหาร 30 ชนิดทั้งพืชน้ำ พืชบกและภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนที่นำมาประกอบอาหารได้ 30 ชนิด มีพืชที่พบว่าเกิดเฉพาะที่หนอง กุดทิงได้แก่ สาหร่ายข้าวเหนียวดอกสีเหลือง แต่ละชนิดมีลักษณะและประโยชน์ที่แตกต่างกัน

2. ผลการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิง ได้สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผน ที่ ภาพ โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่ QR Code มีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหาร ชุมชนหนองกุดทิงจำนวน 1 แห่ง ณ บ้านทองสาย ตำบลโนนสมบูรณ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ มีองค์ประกอบและโครงสร้างของศูนย์ประกอบด้วย 1) หลักการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ 4) ฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการให้บริการ และ 3) ผลประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนอง กุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และผลการประเมินความเหมาะสมของศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของ ชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) ฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 3) หลักการดำเนินงาน กิจกรรมการให้บริการ และ 4) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ เมื่อนำผลไปเทียบกับเกณฑ์การประเมินทุกด้านมี ค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 ถือว่ามีความเหมาะสม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า 1) สัตว์น้ำ 46 ชนิดประกอบด้วย ปลา กุ้ง หอย เต่า ปู กบ และอื่น ๆ 2) พืช 30 ชนิด และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนที่นำมา ประกอบอาหารได้ อย่างน้อย 30 ชนิด แต่ละชนิดมีลักษณะและประโยชน์ที่แตกต่างกัน และ เมื่อนำมาจัดทำฐานข้อมูลและจัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติของชุมชนหนองกุดทิง ในจังหวัด บึงกาฬ 1. จัดทำฐานข้อมูล 1) รูปแบบเว็บไซต์ 2) สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพ โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่และ QR Code 2.จัดตั้งศูนย์เรียนรู้อาหารธรรมชาติ ของชุมชนหนองกุดทิงจำนวน 1 แห่ง มีองค์ประกอบและโครงสร้างของศูนย์ประกอบด้วย 1) หลักการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ 4) ฐานการ

เรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัชวาล ชุมรักษา (2560) ทำการวิจัยการพัฒนาและศึกษาผลการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน “คน น้ำ ป่า เขาปู่” เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตมี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ปรัชญา (2) วิสัยทัศน์ (3) ปณิธาน (4) วัตถุประสงค์ (5) บทบาทหน้าที่ (6) โครงสร้างการดำเนินงาน (7) เนื้อหา/กิจกรรม และ (8) ภาควิชา และศูนย์การเรียนรู้มีชีวิตเป็นกลไกในการเสริมสร้างจิตสำนึกรักษ์น้ำ และศูนย์การเรียนรู้เสมือนที่มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของธนกฤต ทูริสุทธิ์ บุษกร สุขแสนและนิรันดร ผานิจ วิจัยเรื่องการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชน กลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนในเขตอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า สภาพความมั่นคงของอาหารธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านอาหารชุมชนในบริเวณกลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบน ในเขตอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี ลำดับที่ 1 อาหารทางธรรมชาติมีความเพียงพอทั้งปริมาณของอาหารและคุณภาพที่เหมาะสมอย่างเพียงพอ ลำดับ 2 การนำเอาเนื้อสัตว์น้ำที่ชาวบ้านหามาได้ มาปรุงอาหารพื้นบ้าน ลำดับที่ 3 อาหารทางธรรมชาติ มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนในบริเวณกลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนและมีอาหารที่เป็นพืชน้ำ ประกอบด้วย 1) พืชชนิดใต้น้ำ 2) พืชชนิดลอยน้ำ 3) อาหารที่เป็นสัตว์น้ำ และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารชุมชนกลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้แก่ 1) พืชชนิดใต้น้ำ 2) พืชชนิดลอยน้ำ 3) อาหารที่เป็นสัตว์บกและสัตว์น้ำและ 4) ประเภทสมุนไพรภูมิปัญญาชาวบ้าน 2. ผลการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนกลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนในเขตอำเภอภูซำ จังหวัดอุดรธานี ได้ศูนย์เรียนรู้ มีองค์ประกอบและโครงสร้างของศูนย์ประกอบด้วย 1) หลักการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างและแผนผังการบริหารศูนย์ 4) ฐานการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ 5) กิจกรรมการให้บริการ (ธนกฤต ทูริสุทธิ์ และคณะ, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุรัตน์ สงขำ ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประกอบด้วย ด้านการวางแผน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับผู้นำชุมชน และแต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน ด้านการจัดการองค์กร คือ กำหนดให้แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งดำเนินการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การจัดทำงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการอำนวยการ คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน องค์กรท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการควบคุม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้โดยให้ชุมชน และกำหนดให้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดสรรงบประมาณ (อนุรัตน์ สงขำ, 2559) สอดคล้องการวิจัยของ สมบูรณ์ ศิริสรทริฎ ได้ศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการรับ ความรู้และ ข้อมูลข่าวสารของผู้สูงอายุในปัจจุบัน ส่วนมากผู้สูงอายุได้รับความรู้ทางด้าน การส่งเสริม สุขภาพ ผู้สูงอายุส่วนมากมีปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ผู้สูงอายุส่วนมากรับ ข่าวสารทุกวัน โดยจะรับข่าวสารในช่วงเวลาที่บุตรหลานกลับมาถึง บ้าน 2) วิธีการที่จะทำให้ ผู้สูงอายุได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสาร ผู้สูงอายุส่วนมาก ต้องการได้รับข้อมูลความรู้ และ ข่าวสารประเภททั่วไป ผ่านช่องทางการสื่อสารชนิด หลัก และต้องการข้อมูลความรู้ และ ข่าวสารประเภทเฉพาะเจาะจงผ่านช่องทางการ สื่อสาร จากผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ หอกระจาย ข่าว จากบุคคลใกล้ชิด 3) วิธีการที่จะทำให้ ผู้สูงอายุได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารต่อเนื่อง ตลอดชีวิตใน 4 ชุมชนมีวิธีการที่ แตกต่างกันโดย ตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่ มีวิธีการที่ดีที่สุด และ 4) แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอด ชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยการมีส่วนร่วมกันของฝ่าย ต่าง ๆ อย่างน้อยของ 3 ฝ่าย คือ ชมรมผู้สูงอายุ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชุมชน และ หน่วยงานสนับสนุน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัย ของ (สมบุญ ศรีสรรหิรัญ, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของจุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์และ ปัญญา ธีระวิทยเลิศ วิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ ส่งเสริมการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในเขตจตุจักร พบว่า 1) ระดับกลยุทธ์การสื่อสารของศูนย์ เรียนรู้ชุมชนจากสื่อและสารที่ประชาชนในชุมชนเปิดรับข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง สื่อที่ สำคัญ คือ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเสียงตามสายในชุมชน 2) ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง 3) กลยุทธ์การสื่อสาร กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 4) แนวทางกลยุทธ์การสื่อสารที่ส่งเสริมการ เรียนรู้ของประชาชนพบว่าควรปรับปรุงการดำเนินงานในทุกด้านและสื่อที่ได้เผยแพร่ส่งเสริม การเรียนรู้ของประชาชนสองศูนย์เรียนรู้คือสื่อแผ่นพับโปสเตอร์และบุคคล (จุไรรัตน์ ทองคำชื่น วิวัฒน์และปัญญา ธีระวิทยเลิศ, 2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของนพดล เกษตรเวทิน วิจัยเรื่อง การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชน ชุมชนตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ชุมชนท่าน้ำอ้อยมีศักยภาพในการดำเนินการด้าน การจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชนในฐานะของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางสังคม โดยการมีส่วนร่วม ของชุมชน ทั้งการจัดหาวัตถุทางวัฒนธรรม การจัดทำบัญชี การสืบค้น และการจัดแสดง โดยมี เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จ 3 ประการ คือ ประการแรก ชุมชนมีความผูกพัน และความภาคภูมิใจกับท้องถิ่นตน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อารยธรรมชาติ และบริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าว ยังเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนท่าน้ำอ้อย เกิดจิตสำนึกใน การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมถึงค้นหารากฐานทางสังคม วัฒนธรรม ในฐานะที่ตน

เป็นเจ้าของ ประการที่สอง ลักษณะการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดเขาไม้เดน เป็นสถานที่ที่ดำเนินงานในรูปแบบเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าผนวกกับงานบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์กรทั้งจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบของการพัฒนาแบบยั่งยืน มีการถ่ายทอดและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในท้องถิ่นเองและกับคนนอกท้องถิ่นที่ได้เข้ามาร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หรือที่เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” และประการสุดท้าย พิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดเขาไม้เดน มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพไว้ดังนี้ 1) ยึดหลักองค์รวมคือ มีการศึกษาและการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในชุมชนในลักษณะที่เป็นองค์รวม ยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) ไม่ยึดติดตายตัว ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะต้องเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดำเนินงานตามหลัก “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” (living museum) 3) มีการวางแผนของการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้คนในชุมชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมโดยตลอดตาม “ปฏิทินการปฏิบัติงานของพิพิธภัณฑ์ชุมชนวัดเขาไม้เดน” 4) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันแบบเปิด โดยเปิดโอกาสให้ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ นักอนุรักษ์ นักศึกษา นักพัฒนา ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เยาวชน พระสงฆ์ ครุภัณฑ์ เกษตรกร ช่างฝีมือฯ ที่มีอยู่ในชุมชน และนอกชุมชน ได้ทำงานร่วมกันในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันสร้างความรู้ในทุกส่วนด้วยความเสมอภาคกัน 5) เรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง 6) การสร้างความสุขและความประทับใจให้กับชุมชน และ 7) เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทุกขั้นตอน (นพดล เกษตรเวทิน, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร หลอดโค วิจัยเรื่องการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ: ศึกษากรณีบ้านหินเหิบตำบลพระยืน อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น พบว่า ระบบอาหารธรรมชาติในชุมชนมี 3 แห่ง คือ พื้นที่ป่า พื้นที่ทางการเกษตร และแหล่งน้ำธรรมชาติ สามารถจำแนกช่วงฤดูกาลของอาหารธรรมชาติ ตั้งแต่ช่วงปลายฤดูร้อน ต้นฤดูฝน ช่วงปลายฝนต้นหนาว และช่วงต้นหนาวปลายร้อน ซึ่งจำนวนปริมาณผลผลิตทางอาหารธรรมชาติขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในแต่ละปีของชุมชน กระบวนการจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติของชาวบ้าน สามารถอธิบายได้ 4 ขั้นตอน คือ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ชาวบ้านได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษถูกส่งสมความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ถ่ายทอดผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยมีกลไกทางสังคมเป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ คือ สถาบันครอบครัว เครือญาติ ชุมชน กลุ่มทางสังคม ความเชื่อจารีตประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน อีกทั้งการปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ชาวบ้านเกิดการคิดค้นวิธีการเอาตัวรอด พัฒนาจากองค์ความรู้เดิมที่เคยได้รับจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษ โดยชาวบ้านมีวิธีการในการถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ 2 ลักษณะ คือลักษณะแรก การถ่ายทอดความรู้ของครอบครัว กลวิธีของชาวบ้านที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในสถาบันครอบครัว มีวิธีการถ่ายทอด เริ่มจากผู้รู้จะ

ส่งผ่านองค์ความรู้ด้วยวิธีการสอนโดยตรงแบบตัวต่อตัวหรือสอนแบบเป็นกลุ่มระหว่างผู้รู้และผู้เรียนรู้ สอดแทรกวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบของการพาทำ การแสดงให้เลียนแบบตามตัวอย่าง การสังเกตและจดจำ การถ่ายทอดเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายในระบบครอบครัว ซึ่งสมาชิกภายในครอบครัวจะถูกถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกแต่ละรุ่นสืบต่อองค์ความรู้ต่อไป และลักษณะสอง การถ่ายทอดความรู้ของชุมชน เกิดจากอบรมทางความคิด สร้างอุดมการณ์ให้เกิดแก่เยาวชนในชุมชน โดยวิธีการถ่ายทอดความรู้ คือ ความเชื่อ เรื่องเล่า ข้อห้าม ของผู้เฒ่าแก่ภายในหมู่บ้าน ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของคนในชุมชน ชาวบ้านสามารถนำเอาความรู้มาประยุกต์ใช้โดยผ่านวิธีการลงมือปฏิบัติจริง ทดลองใช้ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และมีการถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่น ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับ ก็คือ มีอาหารสำหรับบริโภคภายในครอบครัว พัฒนาทักษะจากการนำความรู้มาปฏิบัติ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดนวัตกรรมใหม่ภายในชุมชน เช่น การกำหนดสิทธิในการเก็บหาอาหารธรรมชาติ วิธีการอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้งสามารถยกระดับความรู้ท้องถิ่นให้เป็นความรู้ทางวิชาการ โดยการนำเอาความรู้ท้องถิ่นมาประยุกต์เป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน (อุทุมพร หลอดโค, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของพรทิพย์ ติลกานันท์ ศึกษาเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร พบว่า ชุมชนแต่ละแห่งมีบริบทแตกต่างกัน โดยโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) แบบเครือข่ายชุมชน 2) แบบชุมชนเป็นฐาน 3) แบบกลุ่มและเครือข่ายการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีช่วงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ เป็น 3 ช่วง คือ 1) ช่วงก่อรูปโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์สู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 2) ช่วงปรับเปลี่ยนโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์สู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 3) ช่วงพัฒนาโครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะคือ 1) การเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูหรือพัฒนาวิถีชุมชนและการพึ่งตนเองสู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร 2) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนชุมชนการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารร่วมกัน 3) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ปัจจัย/เงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชนฯ ในส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ สภาพแวดล้อมของชุมชน วิฤต/ปัญหาในด้านต่าง ๆ ความตระหนักและแนวคิดในการแก้ไขปัญหา ผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ผู้นำชุมชน ครอบครัว ความสัมพันธ์แบบเครือญาติคนบ้านเดียวกัน การมีข้อมูลความรู้ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ การมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนอย่างหลากหลาย ฯลฯ ในส่วนที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ได้แก่ สภาพและปัญหาความแห้งแล้ง ฐานะทางเศรษฐกิจและหนี้สิน ความคิดความเชื่อส่วนบุคคล อิทธิพลทางการเมืองและนโยบายของรัฐที่ไม่เอื้ออำนวยหรือขัดแย้งกับการสร้างเสริม

ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน การมีองค์ความรู้และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนน้อย ฯลฯ รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร มีรูปแบบเป็น “วงเกลียวการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร” ประกอบด้วย สถานการณ์ที่นำไปสู่การสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชนในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร การเปลี่ยนแปลงสู่การเรียนรู้และการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ในการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งแบ่งได้ 3 แบบ คือ 1) แบบเครือข่าย 2) แบบชุมชนเป็นฐาน 3) แบบกลุ่มและเครือข่ายการสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหารในชุมชน โดยวงเกลียวการเรียนรู้มีลักษณะเชื่อมโยงต่อเนื่องกันขึ้นไป 3 ระยะ ได้แก่ 1) การเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูหรือพัฒนาวิถีชุมชนและการพึ่งตนเองสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร 2) การเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนชุมชนสู่การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารร่วมกัน 3) การเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชน ซึ่งในแต่ละระยะจะมีการขยายตัวตามปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นตามลำดับ ทั้งนี้ วงเกลียวการเรียนรู้ อาจถดถอยกลับลงมาได้ หากมีสถานการณ์ที่กระทบต่อปัจจัยเงื่อนไขการเรียนรู้ของชุมชน และ หรือกระบวนการเรียนรู้ภายใต้โครงสร้างและปฏิสัมพันธ์ โดยในการนำรูปแบบการเรียนรู้ฯ ไปใช้ ชุมชนควรมีการวิเคราะห์และประเมินชุมชน พร้อมทั้งศึกษารูปแบบการเรียนรู้ฯ ก่อน เพื่อเลือกแบบและระยะการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับชุมชน แล้วจึงวางแผนและดำเนินการตามรูปแบบการเรียนรู้ต่อไปและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุมชนให้เข้าเรื่องความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้งการแนะนำให้รับประทานอาหารท้องถิ่น ปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ (พรทิพย์ ตีลกันันท์, 2557)

สรุป

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ศึกษาสภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ตัวแทนสมาชิก ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากทั้ง 3 ตำบล ทำการประชุมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ และประเมินความเหมาะสมศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัด บึงกาฬ ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ รวม 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพอาหารและภูมิปัญญาท้องถิ่นอาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ประกอบด้วย อาหารประเภท สัตว์น้ำ ประเภทพืช ทั้งพืชน้ำ พืชบก และชนิดรายการอาหาร 30 รายการ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชนหนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬ ได้สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ ได้แก่ แผนที่ ภาพ

โปสเตอร์ หนังสือเล่มเล็ก หนังสือเล่มใหญ่ QR Code มีโครงสร้างของศูนย์เรียนรู้อาหารชุมชน หนองกุดทิงในจังหวัดบึงกาฬและประเมินผลความเหมาะสม ผ่านเกณฑ์ ผลจากการวิจัย เสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ พันธุ์สัตว์และพืชที่ใช้เป็นอาหารให้คงอยู่และมีความมั่นคงทางอาหารต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอ จังหวัดได้เข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหารพื้นถิ่นอย่างถูกต้อง เพื่อจะได้มีอาหารทางธรรมชาติเพียงพอทั้งปริมาณของอาหารและคุณภาพที่เหมาะสม ทั้งควรให้ความรู้กับเกษตรกรในการนำเอาสัตว์น้ำที่ชาวบ้านหามาได้ มาปรุงอาหารพื้นบ้าน และอาหารทางธรรมชาติ เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และมีศูนย์เรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาให้ความรู้กับประชาชนทุกระดับ รวมถึงการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์และพืชที่เป็นอาหารพื้นถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

2. ข้อเสนอในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบาย หรือแนวทางการดำเนินงานในการประกาศใช้กฎหมาย เกี่ยวกับการอาหารทางธรรมชาติ ให้มีความเพียงพอทั้งปริมาณของอาหารและคุณภาพที่เหมาะสม รวมถึงการฟื้นฟู อนุรักษ์อาหารท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ

2.2 ข้อเสนอระดับการบริหารงาน

ผู้บริหารงานระดับจังหวัด อำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการ กำหนดเป้าหมาย ทิศทาง การวางแผนงาน โครงการ เพื่อใช้ในการตัดสินใจวางแผนการบริหารด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารทางธรรมชาติ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เช่น การส่งเสริมในการฟื้นฟู อนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ในพื้นที่ หนองกุดทิงให้คงความอุดมสมบูรณ์เพียงพอแก่การบริโภคของประชาชนในพื้นที่ เป็นต้น

2.3 ข้อเสนอระดับการปฏิบัติงาน

ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ประชาชน ผู้นำชุมชน เกษตรกร ในพื้นที่หนองกุดทิง ส่วนมากบริโภคอาหารทั้งพืชและสัตว์ มาเป็นอาหาร จึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้สนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ที่กำลังจะสูญพันธุ์ให้คงอยู่ นอกจากจะใช้ในการบริโภค หากมีจำนวนมากขึ้นก็สามารถนำมาสร้างให้เกิดรายได้ ในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีแรงจูงใจ ในการเพิ่มผลผลิตมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากพื้นที่หนองกุดทิง เพื่อสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่

3.2 ควรทำวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการการส่งเสริมการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ผู้นำชุมชน เกษตรกร ในพื้นที่หนองกุดทิง อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ

เอกสารอ้างอิง

- จุไรรัตน์ ทองคำชื่นวิวัฒน์และปัญญา อีระวิทยเลิศ . (2557). กลยุทธ์การสื่อสารกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในเขตจตุจักร. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 20(38), 97-112.
- ชนกฤต ทูริสุทธิ์และคณะ. (2561). การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนบนอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี. ใน *สถาบันวิจัยและพัฒนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- นพดล เกษตรเวทิน. (2559). การจัดทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่นในฐานะศูนย์เรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนชุมชนตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 11(ฉบับพิเศษ),63-72.
- ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ. (2548). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พรทิพย์ ตีलगานันท์. (2557). การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างเสริมความมั่นคงทางอาหาร. ใน *วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบุรณ์ ศิริสรธริรัฐ. (2559). การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากภูมิปัญญาไทยและทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม. *วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*, 15(1),38-51.
- อนูรัตน์ สงข่า. (2559). *แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์ศึกษานอกกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์*. นครสวรรค์: ศูนย์ศึกษานอกกระบบ.
- อุทุมพร หลอดโค. (2552). การจัดการความรู้เรื่องอาหารธรรมชาติ: ศึกษากรณีบ้านหินเหิบ ตำบลพระยี่น อำเภอพระยี่น จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิจัย มข.*, 9(4),11-26.